

LINGENS ПРОТИВ АУСТРИЈЕ

Пресуда од 8. јула 1986.

НЕЗВАНИЧНИ РЕЗИМЕ И ИСТОРИЈАТ ПРЕДМЕТА

A. Основне чињенице

Г. Lingens је, 14. и 21. октобра 1975. године, објавио у Бечком часопису Профил два чланка који су садржавали критике г. Kreiskyog (у то вријеме савезног канцелара) због његовог става о политичком лидеру, г. Friedrichu Peteru, предсједнику Аустријске либералне партије (*Austrian Liberal Party*), који је, за вријеме Другог свјетског рата, био војно ангажован у СС бригади, и због напада г. Kreiskyog на г. Wiesenthala, који је јавно оптужио г. Friedricha Petera.

Г. Kreisky је након тога подигао приватну тужбу против подносиоца представке због клевете изнесене у штампи. Окружни суд у Бечу (Vienna Regional Court) је 26. марта 1979. године дјелимично уважио тужбу и осудио г. Lingensa на 20.000 шилинга новчане казне. Поступајући по жалбама обију страна, Апелациони суд у Бечу је укинуо пресуду и вратио предмет Окружном суду, који је 1. априла 1981. године потврдио своју претходну пресуду. Господа Kreisky и Lingens су се жалили поново и, 29. октобра 1981. године, Апелациони суд је смањио новчану казну на 15.000 шилинга.

Б. Поступак пред Комисијом за људска права

Жалба је Комисији уложена 19. априла 1982. године и оцијењена је прихватљивом 5. октобра 1983. године.

Након што је неуспјешно покушала да постигне пријатељско рјешење, Комисија је 11. октобра 1984. године сачинила извјештај у којем је изражено једногласно мишљење да је члан 10 повријеђен.

Комисија је поднијела предмет Суду 13. децембра 1984. године, а Влада 28. јануара 1985. године.

ИЗВОД ИЗ ПРЕСУДЕ

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 10

34. Према члану 10 Конвенције

“1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу мишљења и слободу примања и преношења информација и идеја, без мијешања јавне власти и без обзира на границе. ...

2. Остваривање ових слобода, будући да укључује обавезе и одговорности, може подлијегати таквим формалностима, условима, ограничењима или санкцијама предвиђеним законом и које (су) неопходне у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, спречавања нереда или злочина, заштите здравља и морала, угледа или права других, спречавања ширења повјерљивих информација или у интересу очувања ауторитета и непристрасности судства.”

Г. Lingens је тврдио да оспорене судске одлуке нарушавају његову слободу изражавања у мјери која није у сагласности са основним принципима демократског друштва.

До тог закључка дошла је и Комисија. Према поднеску Владе, са друге стране, спорна казна је била неопходна ради заштите угледа г. Kreiskyog.

35. "Мијешање јавне власти" у уживање слободе изражавања подносиоца представке није оспоравано. Ово произилази из осуде за клевету коју је Окружни суд у Бечу изрекао подносиоцу представке 1. априла 1981. године, а коју је потврдио Апелациони суд у Бечу 29. октобра 1981. године.

Такво мијешање супротно је Конвенцији уколико не задовољава захтјеве става 2 члана 10. Стога треба да се утврди да ли је мијешање било “прописано законом”, да ли је имало циљ или циљеве који су легитимни сходно члану 10 став 2, и да ли је било “неопходно у демократском друштву” ради споменутог циља или циљева (в., као најновији извор, пресуду од 25. марта 1985. у предмету *Barthold*, серија А бр. 90, стр. 21, став 43).

36. Што се прве двије тачке тиче, Суд се слаже са Комисијом и Владом да је осуда о којој је ријеч несумњиво заснована на члану 111 аустријског Кривичног закона (в. став 21 горе). Она је, штавише, намијењена заштити “угледа или права других” и не постоје никакви разлози за претпоставку да је имала ма какву другу сврху (в. члан 18 Конвенције). Осуда је, сходно томе, била “прописана законом” и, према члану 10 став 2 Конвенције, имала легитиман циљ.

37. У својим поднесцима Комисији, Влада и подносилац представке усредсредили су се на питање да ли је то мијешање било “неопходно у демократском друштву” ради постизања споменутог циља.

Подносилац представке позвао се на своју улогу политичког новинара у плуралистичком друштву, и као такав сматрао је својом дужношћу да каже шта мисли о осудама које је г. Kreisky изнио на рачун г. Wiesenthala (в. став 10 горе). Он је такође сматрао, као и Комисија, да политичар који је и сам навикао да напада противнике мора да очекује оштрију критику него други.

Влада је тврдила да слобода изражавања не може да спријечи домаће судове да врше своје дискреционо право и да доносе неопходне одлуке у пресудама да би се обезбиједило да се политичка дебата не претвори у лично вријеђање. Тврдило се да неки од израза које је користио г. Lingens (в. ставове 12 и 15 горе) прекорачавају границе. Сем тога, подносилац представке могао је да о својим гледиштима обавијести јавност без икакве претходне цензуре. Казна која му је касније изречена није, стога, у несразмјери с постављеним законским циљем.

Штавише, Влада је тврдила да у овом случају постоји сукоб два права гарантована Конвенцијом - слободе изражавања (члан 10) и права на поштовање приватног живота (члан 8). Прилично широко тумачење које је Комисија усвојила за прво од ових права, речено је, не узима довољно у обзир потребу да се заштити друго право.

38. У вези са овим задњим, Суд запажа да су се ријечи стављене на терет г. Лингенса односиле на одређене јавне осуде које је г. Kreisky изнио против г. Wiesenthala (в. став 10. горе) и на став овог другог као политичара према националсоцијализму и бившим нацистима (в. став 14 горе). Сходно томе, нема потребе да се у овом случају члан 10 тумачи у свјетлу члана 8.

39. Придјев “неопходан”, у значењу члана 10 став 2, подразумијева постојање “хитне друштвене потребе” (в. горе споменуту пресуду у предмету *Barthold*, серија А бр. 90, стр. 24-25, став 55). Државе уговорнице имају одређени степен слободне процјене у оцјени да ли таква потреба постоји (*ibid.*), али та слобода иде руку под руку са европским надзором, обухваћајући закон и одлуке које га примјењују, чак и оне које је донио независни суд (в. пресуду од 26. априла 1979. године, у предмету *Sunday Times*, серија А бр. 30, стр. 36, став 59). Стога је Суд овлашћен да донесе коначну одлуку да ли су “ограничење” или “казна” сагласни слободи изражавања како је то заштићено чланом 10 (*ibid.*).

40. Извршавајући своју надзорну надлежност, Суд не може да се ограничи на разматрање оспораваних судских одлука изоловано. Он мора да их посматра у свјетлу предмета у цјелини, укључујући чланке стављене на терет подносиоца представке и контекст у којем су они били написани (в., *mutatis mutandis*, пресуду од 7. децембра 1976. године у предмету *Handyside*, серија А бр. 24, стр. 23, став 50). Суд мора да утврди да ли је мијешање било “пропорционално легитимном циљу” којем се тежи и да ли су разлози које су аустријски судови навели ради његовог оправдања “релевантни и довољни” (в. горе споменуту пресуду у предмету *Barthold*, серија А бр. 90, стр. 25, став 55).

41. С тим у вези, Суд мора да подсјети да слобода изражавања, гарантована у ставу 1 члана 10, представља једну од суштинских основа демократског друштва и један од основних услова

за његов напредак и за самоостваривање сваког појединца. Под условом става 2 она је примјенљива не само на “информације” или “идеје” које се повољно примају или сматрају неувредљивим или су предмет равнодушности, него и оне које вријеђају, шокирају или узнемиравају. То су захтјеви плурализма, толеранције и широкоумности без којих нема “демократског друштва” (в. горе споменућу пресуду у предмету *Handyside*, серија А бр. 24, стр. 23, став 49).

Ова начела су нарочито значајна када се тичу штампе. Мада штампа не смије да прекорачи границе постављене, између осталог, ради “заштите угледа других”, на њој је ипак обавеза да преноси информације и идеје о политичким питањима као и другим областима од јавног интереса. Не само да штампа има задатак да саопштава те информације и идеје, јавност такође има право да их прима (в., *mutatis mutandis*, горе споменућу пресуду у предмету *Sunday Times*, серија А бр. 30, стр. 40, став 65). С тим у вези, Суд не може да прихвати мишљење, изражено у пресуди Апелационог суда у Бечу, да је задатак штампе да преноси информације, чије тумачење мора да се остави, прије свега, читаоцу (в. став 29 горе).

42. Сем тога, слобода штампе обезбјеђује јавности једно од најбољих средстава за откривање и формирање мишљења о идејама и ставовима политичких вођа. Уопштеније, слобода политичке расправе је у самој сржи концепта демократског друштва који преовладава кроз цијелу Конвенцију.

Границе прихватљиве критике су, према томе, шире у односу на политичаре као такве, него у односу на друга лица. За разлику од ових посљедњих, први се неизбјежно и свјесно излажу помном испитивању сваке своје ријечи и дјела, како од новинара, тако и најшире јавности, те стога морају да покажу и већи степен толеранције. Нема сумње да члан 10 став 2 омогућава да се углед других - то јест, свих појединаца - заштити, и ова се заштита односи и на политичаре, чак и кад они не иступају у приватном својству. Али, у таквим случајевима захтјеви за такву заштиту морају да буду мјерени у односу на интерес отворене расправе о политичким питањима.

43. Подносилац представке је био осуђен због употребе одређених израза (“најнижи опортунизам”, “неморалан”, “недостојан”), у вези са г. Kreiskyim, који је у то вријеме био савезни канцелар, у два чланка објављена у Бечком часопису *Профил* 14. и 21. октобра 1975. године (в. ставове 12-19 горе). Ови новински чланци су говорили о политичким питањима од јавног интереса у Аустрији који су дали повода многим жестоким расправама о ставу Аустријанаца уопште, а посебно канцелара, о националсоцијализму и учешћу бивших нациста у управљању земљом. Садржина и тон новинских чланака, узевши у цјелини, су били прилично избалансирани, али употреба горе споменутих израза чине вјероватним да је нанесена штета угледу г. Kreiskyog.

Међутим, како се случај тичао г. Kreiskyog као политичара, мора да се обрати пажња на околности под којим су они писани. Они су се појавили непосредно након општих избора у октобру 1975. године. Многи Аустријанци су мислили да ће партија г. Kreiskyog изгубити апсолутну већину и да ће, у циљу одржања на власти, морати да формира коалицију са партијом г. Petera. Када је, послје избора, г. Wisenthall открио бројне детаље о нацистичкој прошлости г. Petera, канцелар је бранио г. Petera и напао његовог клеветника, чије је активности описао као “мафијашке методе”. Отуд оштра реакција г. Lingensa (в. ставове 9 и 10 горе).

Оспоравани изрази, стога, морају да се посматрају у околностима постизборне политичке полемике, како је то примијетио Окружни суд у Бечу у својој пресуди од 26. марта 1979. године (в. став 24 горе). У тој борби сваки од учесника је користио оружје које је имао на располагању, а употреба тог оружја уопште није неуобичајена у жестоким окршајима који се воде у политици.

У оцјењивању, са становишта Конвенције, казне изречене подносиоцу представке и разлога због којих је домаћи суд казну изрекао, ове околности не смију да се превиде.

44. Након задње жалбе Апелациони суд у Бечу је осудио г. Lingensa на новчану казну. Такође је наложено да се заплијени знатан број часописа Профил и објави пресуда (в. ставове 21, 26, 27 и 30 горе).

Како је Влада истакла, спорни чланци су у то вријеме били широко раздијељени, тако да, иако казна која је изречена аутору није, стриктно говорећи, онемогућила да се он изрази, она се своди на једну врсту цензуре, која би га вјероватно обесхрабрила да изнесе такве критике у будућности. Представник Комисије је правилно указао на ово. У контексту политичке дебате таква казна би одвратила новинаре од тога да дају допринос јавној дискусији о питањима која утичу на живот заједнице. Самим тим, оваква санкција ограничава штампу у испуњавању њеног задатка да пружа информације, и јавном надзирању (в., *mutatis mutandis*, горе споменуту пресуду у предмету *Barthold*, серија А бр. 90, стр. 26, став 58).

45. Аустријски судови су прво утврђивали да ли су пасуси стављени на терет г. Lingensa објективно били клеветнички. Они су оцијенили да су неки од коришћених израза заиста били клеветнички – “најнижи опортунизам”, “неморал”, “недостојан” (в. став 21 горе).

Оптужени је изнио да су запажања о којима је ријеч били његови вриједносни судови које је он дао користећи слободу изражавања (в. ставове 22 и 29 горе). Суд, као и Комисија, дијели овакво мишљење. Критике подносиоца представке су фактички биле усмјерене против става г. Kreiskyог, који је тада био савезни канцелар. Оно што је у питању није право ширења информација него слобода мишљења и право преношења идеја. Без обзира на све, ограничења садржана у ставу 2 члана 10 остају примјенљива.

46. Затим су одговарајући судови настојали да утврде да ли је оптужени доказао тачност својих изјава. Ово је било у складу са чланом 111 став 3 Кривичног закона (в. став 20 горе). Они су, у суштини, држали да су постојали различити начини оцјењивања понашања г. Kreiskyог и да логички не може да се докаже да је једно тумачење било исправно а сва остала искључена. Сходно томе, они су огласили подносиоца представке кривим за клевету (в. ставове 24, 26 и 29 горе).

Према мишљењу Суда, потребно је да се направи пажљива разлика између чињеница и вриједносних судова. Постојање чињеница може да се докаже, док истинитост вриједносних судова не може да се доказује. С тим у вези, Суд запажа да су чињенице на којима је г. Lingens засновао свој вриједносни суд неспорне, као и његова добронамјерност (в. став 21 горе).

На основу члана 111 став 3 Кривичног закона, а у вези са ставом 2, новинари у случајевима, какав је овај, не могу да избјегну осуду за оно што је назначено у ставу 1, сем уколико могу да докажу истинитост својих изјава (в. став 20 горе).

Везано за вриједносне судове, немогуће је да се овај захтјев испуни. Он вријеђа саму слободу мишљења, која је основни дио права гарантованог чланом 10 Конвенције.

Окружни суд у Бечу је сматрао да је терет доказивања посљедица закона и да није на судовима, него на законодавству, да га учини мање тешким (пресуда од 1. априла 1981. године; в. став 26 горе). У овом контексту Суд истиче да он не мора да прецизира који државни орган је одговоран за кршење одредаба Конвенције. Ријеч је о међународној одговорности државе (в., *inter alia*, пресуду од 13. јула 1983. године у предмету *Zimmermann u Steiner*, серија А бр. 66, стр.13, ст. 32).

47. Из разноврсних претходних разматрања произилази да мијешање у коришћење слободе изражавања г. Lingensa није било “неопходно у демократском друштву... ради заштите угледа ... других”. Оно није било пропорционално легитимном циљу који је требао да се оствари. Овдје је, сходно томе, повријеђен члан 10 Конвенције.

II. ПРИМЈЕНА ЧЛАНА 50

48. Према члану 50 Конвенције,

"Ако Суд утврди да је одлука или мјера судског органа или било којег другог органа високе стране уговорнице, у цјелини или дјелимично, у супротности са обавезама које проистичу из ове конвенције и када унутрашње право наведене чланице омогућава само дјелимично обештење за посљедице такве одлуке или мјере, Суд ће својом одлуком пружити оштећеној страни правичну накнаду уколико је то потребно."

49. У писму које је регистар Суда примио 18. новембра 1985. године, подносилац представке је тражио правичну накнаду у новчаном облику. На расправи од 25. новембра Влада се, иако оспоравајући да је било повреде, сложила са одређеним ставкама захтјева, али је тражила даље појединости у односу на остале. Г. Lingens их је доставио 6. децембра 1985. године и 17. марта 1986. године. На њих је Влада 18. марта дала своје примједбе, а Комисија своје 22. априла 1986. године.

Ово питање је, сходно томе, спремно за одлуку (правило 53 став 1 Правила Суда).

50. Подносилац представке је најприје захтијевао поврат 15.000 шилинга на име плаћене казне и 30.600 шилинга на име судских трошкова, који су одлуком Апелационог суда у Бечу пали на његов терет (в. став 27. горе). Он заиста има право на поврат ових износа због њихове непосредне везе с одлуком за коју је овај Суд нашао да је супротна слободи изражавања (в., *mutatis mutandis*, пресуду од 25. марта 1983. године у предмету *Minelli*, серија А бр. 62, стр. 21, ст. 47). То, штавише, није ни Влада оспорила.

51. У погледу трошкова који су се појавили као резултат додатне казне ради објављивања пресуде у часопису Профил (в. став 30 горе, у вези става 21), подносилац представке је захтијевао 40.860 шилинга по важећој тарифи у то вријеме.

Влада је тврдила да ова сума новца обухвата, прво, изгубљену зараду и, друго, стварни трошак. Она је захтијевала да се само ово друго узме у обзир у сврху члана 50.

Суд не може да нагађа о томе колику би зараду г. Lingens остварио од плаћених огласа који би евентуално били објављени у часопису умјесто пресуде од 29. октобра 1981. године. Али Суд не искључује могућност да је подносилац представке претрпио губитак прилике, што мора да се узме у обзир. Неоспорно је, такође, да су се појавили трошкови умножавања пресуде о којој је ријеч.

Претходни износи не могу да се израчунају прецизно. Примјењујући принцип правичности, Суд додјељује накнаду г. Lingensу у износу од 25.000 шилинга по овој основи.

52. Подносилац представке је, надаље, захтијевао 54.938.60 шилинга за трошкове и издатке за своју одбрану на Окружном суду и Апелационом суду у Бечу. Овај захтјев заслужује пажњу, с обзиром да су поступци који су у питању били намијењени спречавању или отклањању повреда које је установио Суд (в. горе поменути пресуду *Minelli*, серија А бр. 62, стр. 20, став 45). Сем тога, тражени износ се чини разуман и, сходно томе, треба да буде додијељен подносиоцу представке.

53. У погледу трошкова и издатака насталих у поступцима пред органима Конвенције, г. Lingens - који није имао правну помоћ с тим у вези - прво је захтијевао 197.033.20 шилинга. Влада је оспорила, како суму, коју је сматрала прецијењеном, тако и начин израчунавања. Касније је бранилац, у име подносиоца представке, предочио трошковник на износ од 189.305.60 шилинга.

Суд понавља да, у овом смислу, није везан домаћом тарифом или критеријумима на које се ослањају Влада и подносилац представке у прилог њихових приједлога, него ужива слободу одлучивања у смислу шта сматра правичним (в., *inter alia*, пресуду од 21. јуна 1983. г. у предмету *Eckle*, серија А бр. 65, стр. 15, став 35). У овом предмету није спорно да су ти трошкови стварно настали и да су били неопходни; спорна је висина износа. Суд дијели Владине сумње у том погледу, и сматра одговарајућим да додијели подносиоцу представке износ од 130.000 шилинга на име поменутих трошкова.

54. Најзад, г. Lingens је захтијевао 29.000 шилинга на име својих путних и животних трошкова због присуствовања расправама пред Комисијом и, након тога, пред Судом.

Подносиоци жалбе могу лично да се појаве пред Комисијом (правило 26 став 3 Правила процедуре), као што се и десило у предметном случају. Иако они немају статус странака пред Судом, они су, без обзира на то, овлашћени правилом 30 и 33 став 3(д) Правила Суда да учествују у поступку под одређеним условима. Сем тога, њихово присуство у судници је несумњива предност. Оно Суду омогућава да на лицу мјеста утврди њихова гледишта на ствари које их се тичу (правило 39 и 44 Правила Суда – в. пресуду од 10. марта 1980. године у предмету *Konig*, серија А бр. 36, стр. 19, став 26). Сума коју је г. Lingens захтијевао по овом основу не изгледа неразумно.

55. По члану 50 Конвенције г. Lingensу додјељује се укупно 284.538.60 шилинга.

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. Одлучује да је прекршен члан 10 Конвенције.

2. Одлучује да Република Аустрија треба да плати подносиоцу жалбе 284.538.60 шилинга (двдјестотинеосамдесетчетирихиљадепетстотинаатридесетосам шилинга и шездесет гроша) као "правичну накнаду".

Пресуда је сачињена на француском и енглеском језику и објављена на јавној расправи одржаној у Згради људских права у Strasbourg 8. јула 1986. године.

Rolv Ryssdal
Предсједник

За регистрара
Jonhatan L. Sharpe, c.p.,
начелник одјељења у Регистру Суда

Сходно члану 51 став 2 Конвенције и правилом 53 став 2 Правила Суда, издвојено мишљење г. Thora Vilhjalmssona је приложено овој пресуди.

R.R.

J.L.S.

САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ THÓRA VILHJALMSSONA

У овом случају, уз одређено оклијевање сам се придружио мишљењу мојих колега да је члан 10 Конвенције повријеђен. Имам сљедећи коментар на разлоге изнесене у пресуди.

У првој алинеји става 29 наведено је да је Апелациони суд у Бечу установио да је г. Lingens критиковао г. Kreiskyог у његовом својству партијског лидера и као приватног лица (подвукао Т.В.). Имајући то у виду, налазим да је тешко да се сложим са задњим дијелом става 38. Ја се, дакле, слажем са другим судијама да члан 10 Конвенције треба да буде тумачен и примијењен у предметном случају. То треба да се учини тако што ће право на поштивање приватног живота, изнесено у члану 8, да се узме као један од фактора значајних за питање да ли је у овом случају слобода изражавања била подвргнута ограничењима и казнама неопходним у демократском друштву ради заштите угледа других. Текст ставова који слиједе став 38 показују да је Суд управо ово и узео у обзир када је одмјеравао релевантне разлоге. Како сам већ рекао, слажем се са закључком изнесеним у ставу 47 и кључним дијелом пресуде.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ:

Слобода изражавања /
Мијешање /
Предвиђен законом /

Заштита угледа /

Ограничења за заштиту демократског друштва /

Ограничења за заштиту права и слобода других /

Правична накнада /